

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 34

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И :
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 34. — Рівне: РДГУ, 2006. — 188 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики вищої і загальноосвітньої школи, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №11 від 30.06.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. №1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 5.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

Сукупним об'єктом для людини виступає сама професійна діяльність, під час якої засвоюються існуючі цінності або виробляються нові. Для успішності процесу МКК у майбутніх фахівців з економіки необхідно сформувати такі особистісні якості, як відкритість до сприймання іншої культури, толерантність і емпатійне ставлення до проявів „інакшості” тощо.

Ми поділяємо думку М.Г. Казакиної, що ціннісні орієнтації є особистісними новоутвореннями і уявляють собою „адекватне знання-усвідомлення об'єктивних цінностей, їх переживання як потреб, що мотивують сьогодення і майбутнє” [3, 81].

Отже, в результаті проведеного дослідження можна дійти **висновку**, що формування у студентів ціннісних орієнтацій стосовно навколишнього світу, своєї професійної діяльності, іншої людини (незалежно від національної і соціальної приналежності) і до самого себе є пріоритетним завданням педагогічного процесу формування МКК. Оновлення змісту освіти можливе за умови посилення емоційно-ціннісного компонента у змісті МКК, який сприятиме духовному розвитку студентів.

У процесі вивчення іноземних мов студенти мають усвідомити існування культурно зумовлених відмінностей, що виявляються у побуті, виробництві, традиціях, системі соціальних, естетичних і культурних норм, особливостях поведінки її носіїв тощо. Студенти набувають певних ціннісних орієнтацій, якщо відібраний зміст навчального матеріалу буде спонукати їх до порівняння й аналізу різних аспектів життя народів, системи цінностей своєї й іншої культур. Особистісний досвід МКК студент зможе набутися в університеті, якщо підґрунтям організації відповідний педагогічний процес буде діяльнісний підхід. За цієї умови на заняттях з іноземної мови він „програватиме” різні життєві й професійні ситуації, що дозволятиме йому виробляти певну позицію стосовно „пережитого”, ранжувати свій досвід за ступенем значення. Такий усвідомлений досвід стане орієнтиром у сприйманні матеріального і духовного світу.

У подальших дослідженнях планується визначити методи формування емоційно-ціннісного компонента МКК і відповідні форми організації спільної діяльності викладача і студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учеб. пособие для студентов вузов. – 2-е изд., перераб, доп. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с.
2. Зинченко В.П. Живое знание: психологическая педагогика. – М.: Гардарики, 2002. – 431 с.
3. Казакина М.Г. Ценностные ориентации школьников и их формирование в коллективе: Учеб. пособие к спецкурсу. – Л.: Произв.-полиграф. объедин. № 1 Ленупрполиграфиздата, 1987. – 84 с.
4. Новейший философский словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Интер-прессервис; Книжный дом, 2001. – 1280 с. (Мир энциклопедий).
5. Теория культуры: историзм и вопросы методологии (Вместо введения). // Культура, человек и картина мира: Сб. статей. // АН СССР, ин-т философ.; Отв. ред. А.И. Арнольдов, В.А. Кругликов. – М.: Наука, 1987. – С. 5-27.
6. Философский словарь. / Под ред. И.Т. Фролова. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1980. – 444 с.

***Резюме.** Обновление содержания межкультурной коммуникации возможно при условии усиления эмоционально-ценностного компонента, что будет способствовать духовному развитию студентов.*

***Ключевые слова:** содержание, межкультурная коммуникация, ценность, опыт, развитие.*

***Summary.** Renovation of the content of intercultural communication is possible under condition of strengthening of value and emotional component which will contribute to the spiritual development of students.*

***Key word:** content, intercultural communication, value, experience, development.*

Одержано редакцією 06.06.2006.

УДК: 378: 173 – 057. 875

А.Я. БОНДАРЧУК

ВИХОВАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЕТИКИ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН

***Резюме.** У статті розглядається актуальність проблеми виховання у студентської молоді готовності до створення повноцінної сім'ї, формування у студентів вищих навчальних закладів, які виступають потенційним утворювачем молодого сім'ї, етики сімейних взаємин.*

***Ключові слова:** сім'я, інститут сім'ї, студентська молодь, інформаційний простір, виховання, етика сімейних взаємин.*

На початку ХХІ століття наука, як ніколи раніше, глибоко втручається в природу речей, в людську природу. Новітні комп'ютерні і біологічні технології стали основою творення людиною штучних біологічних систем, штучного світу людської життєдіяльності. Водночас глобальні проблеми сучасності визначають проблематичність самого подальшого існування людського роду. За пророцькими словами Миколи Бердяєва, людина техногенної цивілізації хоче взяти на себе роль „творця”, але при цьому очевидно, що вона має взяти на себе і величезний тягар відповідальності за наслідки своєї діяльності. Саме етичні проблеми виникають в реальному процесі наукового дослідження і стосуються результатів, які можуть впливати на існування і розвиток людини, суспільства, культури, цивілізації.

Усвідомлюючи ці особливості, дослідники визначають даний етап цивілізаційного розвитку як

техногенну цивілізацію, добу технологічної культури. Новітні технології, які розроблені на основі фундаментальних теоретичних досліджень, є знаряддям створення цього технологізованого середовища як штучного світу людської життєдіяльності.

Сьогодні українське суспільство переживає період кардинальних змін економічних і соціальних відносин. Цей процес повністю стосується й інституту сім'ї. Найбільш важливі зміни проявляються тут в таких феноменах, як зростання кількості розлучень, поява нетрадиційних форм шлюбу (громадянський шлюб, конкубікативний союз та ін.), переорієнтація пріоритетних інтересів сімейних груп, зміни тендерних установок, автостереотипів тощо. Специфічною рисою нашої доби є відсутність у молодих людей, які беруть шлюб, соціального досвіду, відчуття міри, розуміння значущості загальнолюдських і національних моральних норм і цінностей [4, 10].

Людська мораль як особлива форма людських стосунків складалася здавна. Це прекрасно характеризує зацікавленість суспільства до неї і те значення, яке надається моралі як формі суспільної свідомості. Звичайно, норми моралі різнилися від епохи до епохи і ставлення до них завжди було неоднозначним.

Сім'я – одна з найдавніших форм спільності людей. Вона виникла раніше, ніж нації, держави, ще за часів первісного суспільства. Саме сім'я була, є і мабуть, завжди буде найважливішим середовищем формування та розвитку особистості, яке відповідає не тільки за соціальне відтворення населення, а й за відтворення певного способу його життя [2, 28].

Прогресивний за своєю сутністю перехід від традиційної авторитарної до сучасної структури сім'ї відбувається болісно й супроводжується трансформацією інституційних характеристик цього мікро- колективу, норм і цінностей, що регулюють поведінку людей у цій сфері. Легалізація сексуальних стосунків призвела до того, що задоволення цим аспектом міжособистісних взаємин доволі часто береться молодими людьми за основу для створення сім'ї, залишаючи поза увагою етичний їх зміст. Наслідком таких процесів стає той факт, що внутрішньо сімейні взаємини, характер спілкування подружжя, яке виступає основою успішної реалізації однієї з найважливіших функцій сім'ї, – задоволення потреб людини у сприйнятті, розумінні, підтримці, захищеності, емоційному комфорті, – набувають деструктивних ознак.

Проблеми розвитку інституту сім'ї, особливості реалізації його основних функцій набули висвітлення у працях І.Андрєєвої, Ю.Давидова, С.Голод, О.Гусейнова, Л.Зубенко, І.Кона, В.Костіна, В.Кравця, Т.Кравченко, Л.Повалій, В.Постового, А.Харчева, О.Хромової та ін. Дослідники аналізують стан сучасної сім'ї, характеризують різні складові (соціальну, психологічну, антропологічну) подружньої сумісності, роблять спроби визначити основний зміст підготовки молоді до подружнього життя, виховання дітей.

Особливий прошарок української молоді, що виступає потенційним утворювачем молодого сім'ї, становить студентство, зокрема те, що навчається у вищих навчальних закладах.

Питання виховання студентської молоді сьогодні можна вважати чи не одним з найбільш актуальних. Студенти – це специфічне угруповання, члени якого – активні учасники суспільного життя з усіма його складнощами, неоднозначними явищами. Різні аспекти, пов'язані з формуванням та розвитком особистості студента, вивчаються у працях В.Колечко, В.Тинного, І.Терещенко, Ю.Сухарнікова та ін. Досліджуючи особливості виховного процесу у вищих навчальних закладах, фахівці звертаються до виявлення його недоліків, визначають основні напрями, які потребують опрацювання та реорганізації. Надаючи увагу важливості посилення роботи, спрямованої на розвиток моральної сфери студентської молоді, автори водночас залишають поза увагою такий важливий її компонент, як виховання етики сімейних взаємин.

В давнину поняття „етика” означало життєву мудрість, практичне знання стосовно того, що таке щастя і які засоби потрібні для його досягнення. Етика – це вчення про мораль, про прищеплення людині діяльності-вольових, душевних якостей, необхідних їй в першу чергу в суспільному житті, а потім і в особистому. Вона вчить практичним правилам поведінки і способу життя окремої людини. Моральна діяльність включає не тільки виконання, але і творення нових норм і принципів, знаходження найбільш відповідних сучасності ідеалів і шляхів їх здійснення.

В сучасних умовах особливості реалізації завдання виховання етики сімейних взаємин потребує особливої уваги. На цьому ґрунті виникає суперечність між соціальним замовленням суспільства щодо зміцнення інституту сім'ї, зокрема шляхом формування й розвитку особистості, яка, вступаючи у шлюбні відносини, ґрунтує їх на моральних засадах, вміє спілкуватися, розуміти іншу людину, поважати її думку, поступатися власним „Я” заради пошуку кращого рішення, та дійсним станом етичної вихованості сучасних студентів.

Проаналізувавши стан розробки проблеми у педагогічній теорії та практиці, обґрунтувавши основні теоретичні підходи до організації виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах, робимо висновок, що формування у сучасної молоді етики сімейних взаємовідносин було, є і завжди буде важливим завданням вищої школи. Адже, відповідно до того, наскільки молодь оволоділа правилами поведінки, моральними якостями, перетворила їх на звичні для неї форми взаємовідносин з протилежною статтю, можна говорити про ступінь розвитку культури та етичних цінностей молоді.

Підлітковий і юнацький вік настає непомітно й швидко, і перед батьками та навчальним закладом постає проблема передачі юнакам і дівчатам усього необхідного для щастя в їхньому майбутньому сімейному житті. І природно, що виникає питання, а що ж має увійти в „список” цього необхідного? На думку спеціалістів, до цього „списку” має входити:

- підвищена відповідальність молоді перед шлюбним і сімейним життям;

- усвідомлення соціальної відповідальності батьківства і материнства;
- підвищена психологічна готовність юнаків і дівчат до шлюбу;
- надання і передача їм необхідних знань з гігієни і догляду за дитиною, психології дошкільного віку, дитячої психології, психогігієни сексуального життя, основних проблем стосунків між подружжям;
- посилення антиалкогольної пропаганди;
- висвітлення питань найраціональнішого ведення домашнього господарства, ефективної й економної організації бюджету сім'ї.

Розпочинати виховний вплив потрібно зі спрямування його на усвідомлення студентом соціальної сутності сім'ї: сім'я є історично-конкретною системою стосунків між подружжям, батьками і дітьми; сім'я є суспільним явищем і підкоряється законам суспільного життя.

Виховний процес потрібно планувати з урахуванням того, що моральна діяльність повинна бути спрямована на саму людину, на розвиток закладених в ній здібностей, особливо її морально-духовних сил, на удосконалення її життя, на реалізацію сенсу свого життя і призначення. Виховувати розуміння того, що для жінки сім'я – це можливість нормального існування, спокій і впевненість у собі, матеріальна і моральна підтримка, відчуття радості і щастя, повноцінне виховання дітей. Чоловіку сім'я надає стимул до життя, допомагає у подоланні труднощів і негараздів. Для дитини сім'я відіграє важливе значення насамперед тому, що дає перші й найважливіші знання про життя, про взаємини з людьми. Сім'я створює матеріальні та моральні умови для її зростання, формує моральні життєві основи та статево-рольові установки. Виховна функція сім'ї полягає у задоволенні індивідуальних потреб дорослих членів у батьківстві та материнстві, взаєминах з дітьми, їхньому вихованні, самореалізації у дітях.

Висхідним моментом готовності людини до шлюбу і створення сім'ї є діяльне розуміння нею суспільної значимості своїх дій, визначених зобов'язаннями одного перед одним, відповідальності за сім'ю й дітей, добровільне сприйняття неминучих у сімейному житті клопотів і обмеження особистої свободи. На жаль, розуміння цього далеко не завжди властиве сучасним юнакам і дівчатам, через що спостерігається суцільний перехід до неформальних сексуальних взаємин, заснованих виключно на емоціях взаємин любові без кохання, без будь-яких обов'язків партнерів і турботи про здоров'я одне одного та майбутніх дітей. Сучасна молодь часто не усвідомлює моральної відповідальності, не розуміє соціальної ролі сім'ї у фізичному і духовному відновленні населення і трудових ресурсів, а також того, що без сім'ї, якщо вона зникне, саме існування людства постане під загрозою.

Є тут і глибоко особисте для будь-кого із нас. Юнаки і дівчата повинні досить чітко усвідомлювати непросту істину, що шлюбно-сімейні стосунки вимагають і усвідомленого самообмеження, відмови від багатьох інших, часто дуже привабливих людей тієї чи іншої статі. А це означає, що до створення сім'ї юнаки і дівчата мають підходити з усією відповідальністю і розумінням можливих наслідків, які спричинить шлюб [1, 186-190].

Виховання і самовиховання необхідних для життя в шлюбі якостей – одне із найважливіших завдань навчальних закладів. Не випадково А.С.Макаренко писав, що, якщо, підрастаючи, дитина не навчиться любити батьків, братів і сестер, рідних, близьких, якщо в її характері закладені зародки глибокого егоїзму, дуже важко розраховувати, що вона буде здатна покохати вибрану нею іншу людину. А В.О.Сухомлинський справедливо стверджував, що якоїсь спеціальної „науки любові” немає – є „наука людяності”.

Виділимо ще одну комплексну характеристику особистості, необхідну умову щасливого шлюбу – спрямованість на іншу людину, що передбачає уміння і бажання розуміти її, враховувати її інтереси, смаки і звички, а також цілий комплекс вимог, обов'язків і соціальних стандартів поведінки, якими регулюється сімейне життя. До них належать:

- готовність узяти на себе нову систему обов'язків у ставленні до свого шлюбного партнера і майбутніх дітей та відповідальність за їхню поведінку та вихованість;
- повага прав і гідності інших членів сімейного союзу, визнання принципу рівності в людських взаєминах;
- готовність до міжлюдського спілкування і співробітництва, узгодження взаємодії, що, у свою чергу, передбачає високу моральну культуру;
- вміння пристосуватися до звичок і рис характеру іншої людини та розуміння її духовних потреб і стану.

Соціолог В.А.Сисенко ввів поняття здатності до шлюбу, яка складається зі:

- здатності турбуватися про іншу людину, до самопожертви, діяльно робити добро;
- здатності співчувати, співпереживати, шкодувати, тобто „входити” в емоційний стан іншого партнера, розуміти його радощі і горе, хвилювання й невдачі, поразки й перемоги, знаходити духовну єдність;
- здатності до кооперування, співробітництва, міжлюдського спілкування, набуття навичок і вмінь багатьох видів роботи, організації домашнього затишку;
- високої етичної культури, яка передбачає вміння бути терпимим і поблажливим, великодушним і добрим, сприймати іншу людину з усіма її дивацтвами і недоліками, заглушати власний егоїзм.

Отже, вищий педагогічний навчальний заклад повинен взяти на себе відповідальність за створення системи взаємодії партнерського трикутника „сім'я – навчальний заклад – суспільство”, основними категоріями якого є власне навчальний процес, виховання, культура в широкому розумінні, соціальне оточення, інформаційний простір. Виховувати у студентів розуміння триединої функції сім'ї: сім'я – це соціально-правовий інститут, сім'я – це соціально-культурний інститут, сім'я – це мала соціальна група, особлива форма подружжя чоловіка і жінки для повноцінного відтворення наступного покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва Т.М., Дюжева О.А., Камай В.И. От я до мы: Азбука семейной жизни. – М.: Педагогика, 1983. – 334 с.
2. Бойко О.П. Партнерство школи, сім'ї та органів самоорганізації населення у справі соціалізації молоді. // Педагогіка і психологія. – 2005. – №2. – С. 17-22.
3. Гасюк Л.М. Формування професійної етики молодших спеціалістів сфери побутового обслуговування у системі навчально-виховної роботи коледжу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Черкаси, 2004. – 213 с.
4. Кравченко Т.В., Грубавіна І.М. Допомога батькам у вихованні дітей: Метод. реком. для соціальних працівників. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 100 с.

Резюме. В статті розглядається актуальність проблеми виховання у студентській молоді готовності до створення повноцінної сім'ї, формування у студентів вищих навчальних закладів етики сімейних взаимоотношень.

Ключевые слова: семья, институт семьи, студенческая молодёжь, информационное пространство, воспитание, этика семейных взаимоотношений.

Resume. This article encloses the actuality of the problem to educate the student's youth readiness to the creation of full value family, forming of ethics of family attitudes in the students of the supreme pedagogical educational institutes.

Key words: a family, an institute of family, student's youth, information area, education, ethics of family attitude.

Одержано редакцією 01.06.2006.

УДК: 378.14:784

С.В. ДУЧИНСЬКИЙ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Резюме. У статті розглядаються теоретичні аспекти вокально-хорової та виконавської підготовки як складової частини навчально-виховного процесу. Головна увага приділяється формуванню індивідуальності як умови становлення особистості студента.

Ключові слова: виконавство, педагогічний досвід, інтерпретація, музична уява.

Вокально-хорове виконавське мистецтво охоплює цілий ряд складних проблем, розв'язання яких потребує різних наукових підходів і спільних зусиль спеціалістів різноманітних галузей: від психологів, культурологів, педагогів (вокалістів та хормейстерів) – до теоретиків музичного мистецтва. Перспективність і необхідність теорії становлення вокально-хорового виконавського мистецтва забезпечуються її послідовною і фундаментальною опорою на методологічні принципи вокально-хорової педагогіки як складової частини музичної педагогіки, на досягнення сучасного виконавства як складової частини всього мистецтвознавства, що діють в історичному розвитку і пов'язані з етапністю соціального функціонування.

Саме тому аналіз вокально-хорової виконавської творчості здійснюється двома шляхами. З одного боку, вона розглядається в широкому розумінні, як явище соціокультурне, тобто як вид художньо-творчої діяльності. З другого – у вузькому, як особистісне явище, котре має свої характерні риси, специфічні особливості й закономірності розвитку.

Вивчення вокального-хорового виконавства як соціокультурного явища вимагає підходу до нього з позицій музично-виконавського мистецтва в цілому. Вихідним пунктом цієї проблеми є визначення вокально-хорового мистецтва як взаємопов'язаної системи, що складається з трьох частин: музичного твору (праця композитора); виконавської творчості; певної підготовчої роботи слухача. Кожна частина цієї системи являє собою необхідний компонент вокально-хорової виконавської діяльності як виду художньої творчості.

Питанням, що пов'язані з сприйняттям музичного твору, приділяється увага у роботах видатних сучасних педагогів Є.Гуренко, Н.Корихалової, психологів О.Костюка, В.Медушевського, Е.Незайкінського та ін. [1;4;5;6;7;9;10;11], проте ми не маємо на меті їх аналіз. Нас цікавить другий компонент даної системи, а саме – виконавська творчість.

Провідні музиканти-педагоги Л.А. Баренбойм, А.Б. Бондельвейзер, К.М. Ігумнов, Г.М. Коган, Г.Г. Нейгауз та інші, узагальнюючи свій багатий педагогічний та виконавський досвід і порушуючи цілий комплекс питань психолого-педагогічного порядку, розглядали музичне виконавство як творчість, як велике цілісне явище, яке характеризується рядом загальних закономірностей, притаманних "усім видам художньої ... праці" [3, 115]. Основними передумовами успішної виконавської діяльності Г.М. Коган вважав: наявність конкретної мети, зосереджену на ній увагу, наполегливе бажання досягти поставленої мети [3, 193].

Поряд із цими загальними властивостями у вокально-хоровій літературі розкриваються більш конкретні питання, характерні лише для діяльності виконавця-хормейстера. Це стосується, наприклад, суто вокально-хорової техніки й прийомів оволодіння нею. Різноманітні вокально-хорові технічні вправи надаються з позицій певної вокально-хорової школи, в традиціях оволодіння певними технічними та виконавськими навичками. При цьому, вироблення вокально-хорових технічних навичок трактується не як вузька мета діяльності диригента, а як необхідний компонент його майстерності, що залежить від змісту і стилю музичного твору.

Розглядаючи специфічні особливості, зокрема, вокального виконавства, корифеї як вокально-педагогічної

ЗМІСТ

<i>Хом'як І.М.</i> Аналіз експериментального навчання української орфографії	3
<i>Парасюк І.А.</i> Морально-етичні засади «Руської трійці»	8
<i>Слободян М.Б.</i> Педагогічне новаторство Волинської гімназії та його вплив на організацію навчально-виховного процесу Кременецького ліцею ХХ ст.	11
<i>Кравченко Т.В.</i> Сімейна модель соціалізації особистості в сучасних умовах	14
<i>Повалій Л.В.</i> Особливості виховання підлітків в різних типах неповної сім'ї	16
<i>Тимошук Н.С.</i> Духовно-моральне становлення молоді в умовах особистісно орієнтованого виховання	19
<i>Хримова О.Л.</i> Дослідження вихованості і особистісного розвитку підлітка з проблемної сім'ї	22
<i>Хролець О.І.</i> Дитинство як предмет психолого-педагогічного вивчення	26
<i>Янциур Л.А.</i> Розвиток у дошкільників інтересу до творів образотворчого мистецтва	29
<i>Стаднік Н.В.</i> Мотивація відповідальності у дітей шестирічного віку	34
<i>Коренева І.М.</i> Використання міжпредметних зв'язків у процесі розвитку спостережливості молодших школярів	36
<i>Іванова Л.І.</i> Визначення рівня літературної компетентності молодшого школяра	39
<i>Сіранчук Н.М.</i> Діагностика образномовленнєвих вмінь учнів початкових класів	43
<i>Крижанська Л.В.</i> Національні цінності в початковій школі при організації національно зорієнтованого навчально-виховного процесу	48
<i>Лопухівська А.В.</i> Формування соціальної і комунікативної активності учнів сільської школи	53
<i>Барсукова Л.М.</i> Втілення теоретичних засад історико-краєзнавчої пошукової роботи учнів в практику навчально-виховної діяльності сучасної загальноосвітньої школи	55
<i>Комарницька В.Л.</i> Концептуальні засади формування громадянської свідомості старшокласників	59
<i>Дмитрів О.В.</i> Використання методу ситуативного навчання на уроках англійської мови у загальноосвітніх школах.	64
<i>Трофімчук В.М.</i> Організаційні форми та методи художньо-конструкторської діяльності старшокласників	67
<i>Грицай Н.Б.</i> Формування пізнавальної активності учнів під час позакласних екскурсій у природу	72
<i>Ганчин Л.В.</i> Особливості навчання усного мовлення у духовних семінаріях	78
<i>Головань Т.М.</i> Дитячі притулки в Криму у II половині XIX століття	82
<i>Коваль В.В.</i> Моральне виховання неповнолітніх у пенітенціарних установах як один з основних стратегічних напрямів підготовки їх до соціальної адаптації в суспільстві	86
<i>Потапчук Т.В.</i> Пісня як засіб виховання дітей	91
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні погляди та диригентська майстерність Андрія Бобиря	94
<i>Устенко К.О.</i> Оперно-хорова творчість М.В.Лисенка як засіб формування музично-естетичного мислення студентів	97
<i>Мельничук С.Ф.</i> Виконавське мистецтво і супроводжуючий його психологічний фактор – сценічне хвилювання	101
<i>Дем'яненко І.О.</i> Формування в учнів музичних шкіл навичок саморегуляції та контролю м'язового тону під час гри на гітарі	104
<i>Янциур М.С.</i> Індивідуальні навчально-дослідні завдання з професійної орієнтації при підготовці майбутніх вчителів трудового навчання	107
<i>Безкоровайна О.В.</i> Виховання духовної культури особистості студента засобами соціально-ціннісної діяльності	109
<i>Костюк Л.К.</i> Специфіка викладання навчальної дисципліни «Культурологія» в умовах інтеграції освітніх систем вищої школи України у європейський простір	115

Никон О.К. Організація самостійної роботи студентів з дисципліни „Основний музичний інструмент” в умовах кредитно-модульного навчання	120
Яковенко Л.П., Шипунова Н.О. Виховання музичного мислення студентів у процесі естетичної оціночної діяльності	123
Ульяновська Л.П. Вокальне виховання в учбовому хоровому колективі: спроба створення сучасної концепції	127
Цапун Р.В. Методи вивчення народного співу в студентському фольклорному колективі	129
Рабченко Т.С., Демченко В.В. Моніторинг як діагностична технологія виявлення готовності випускників вищих навчальних закладів до роботи з обдарованими дітьми.	132
Озерянська А.П. Загальна характеристика розвитку методики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах України (60-ті роки ХХ століття)	137
Терещук М.А. Музично-драматична діяльність, як засіб удосконалення навчально-виховного процесу на факультеті іноземної філології	140
Літвінчук С.Б. Формування технічного мислення студентів у процесі розв’язання продуктивно-технічних завдань із загальнотехнічних дисциплін	143
Самчук С.А. Художня інтерпретація музичного твору	146
Лукач О.М. До проблеми економічної соціалізації особистості в сучасних умовах	150
Колбіна Т.В. Шляхи оновлення змісту формування міжкультурної комунікації студентів економічного профілю в педагогічній системі вищого навчального закладу	152
Бондарчук А.Я. Виховання у студентської молоді етики сімейних взаємин	155
Дучинський С.В. Теоретичні аспекти вокально-хорової виконавської діяльності	158
Пелячик І.Ф., Крижановська Т.І. Історичні аспекти проблеми творчого розвитку особистості засобами музичного мистецтва	160
Кирда А.Г. Визначення провідних тенденцій формування цілей освіти в розвинених країнах	164
Свердлова Т.Г. Формування в дітей комунікативних навичок і навичок спільної діяльності за допомогою японського досвіду групового виховання дошкільників	167
Заблоцька Л.М. Структура та зміст навчального процесу в початкових школах Великої Британії	172
Шимків І.В. Проблема оцінювання знань і моніторингу якості освіти в нормативних документах об’єднаної Німеччини	176
Каур О.С. Тенденції та пріоритети морально-етичного виховання підлітків у Франції	180
Григорчук І.С. Формування духовності в контексті християнської моральної свідомості.....	182
Відомості про авторів	185

Наукове видання

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 34

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 10.06.2006 р. Підписано до друку 30.06.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,24. Обл. вид. арк. 28,67. Замовлення № 19/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**О – 59 ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського
державного гуманітарного університету. Випуск 34. — Рівне: РДГУ, 2006. — 188 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 5.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики вищої і загальноосвітньої школи, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20